

สมรรถนะการสร้างเสริมสุขภาพของพยาบาลวิชาชีพ ภาคตะวันออก

Health Promotion Competencies among Nurses, Eastern Region

นิสากร กรุงไกรเพชร, ส.ด.^{1,*} Nisakorn Krungkraipetch, Dr.P.H.
 สุวรรณ จันทร์ประเสริฐ, ส.ด.¹ Suwanna Junprasert, Dr.P.H.
 สมสมัย รัตนกริธากุล, ส.ด.¹ Somsamai Rattanagreethakul, Dr.P.H.
 ตติรัตน์ เตชะศักดิ์ศรี, ส.ด.¹ Tatirat Techasuksri, Dr.P.H.
 ศิริยุพา สนั่นเรืองศักดิ์, ส.ด.¹ Siriyupa Sananreongsak, Dr.P.H.
 ชรัญญากร วิริยะ, พย.ม.¹ Charunyakorn Viriya, M.N.S.
 ตระกุลวงศ์ ภาชา, พย.ม.¹ Trakulwong Leucha, M.N.S.
 อริสรา ฤทธิงาม, ส.ม.¹ Arissara Ritngam, M.P.H.
 เจนจิรา เจริญการไกร, พย.ม.¹ Jenjira Jareankankai, M.N.S.

บทคัดย่อ

สมรรถนะการสร้างเสริมสุขภาพของพยาบาลวิชาชีพเป็นคุณลักษณะที่สำคัญด้านความรู้ เจตคติและพฤติกรรม เพื่อช่วยให้ประชาชนลดภาวะเสี่ยงต่อโรคลดความเจ็บป่วยที่สามารถป้องกันได้ วัตถุประสงค์ของการศึกษาเชิงพรรณนาคั้งนี้เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะการสร้างเสริมสุขภาพของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ภาคตะวันออก กลุ่มตัวอย่าง เป็นพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในสถานบริการสุขภาพทั้ง 3 ระดับบริการสุขภาพ จำนวนทั้งสิ้น 2,225 คน คัดเลือกโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล และระดับสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพด้านการสร้างเสริมสุขภาพ วิเคราะห์ความเชื่อมั่นได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .95 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา การทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า ระดับสมรรถนะการสร้างเสริมสุขภาพของพยาบาลทั้งภาพรวมและรายด้าน ทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับพื้นฐาน โดยค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลในการสร้างเสริมสุขภาพ ($M = 1.60, SD = 0.47$) และด้านปฏิบัติการกรมสร้างเสริมสุขภาพ ($M = 1.60, SD = 0.48$) ต่ำกว่าด้านอื่น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ

สมรรถนะการสร้างเสริมสุขภาพทั้งภาพรวมและรายด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ อายุ ตำแหน่งการทำงาน และประสบการณ์การทำงาน ระดับการบริการสุขภาพมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะด้านการบริหารจัดการในการสร้างเสริมสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นองค์กรวิชาชีพการพยาบาลควรพัฒนาศักยภาพพยาบาลในทุกระดับการบริการสุขภาพ ให้มีและแสดงสมรรถนะการสร้างเสริมสุขภาพของพยาบาลทุกด้าน โดยมีหลักสูตรหรือแนวทางการพัฒนาสมรรถนะที่ชัดเจน

คำสำคัญ: สมรรถนะพยาบาล การสร้างเสริมสุขภาพ ภาคตะวันออก

Abstract

Health promotion competencies are important attribute for nurse consisting of knowledge, attitude, and practice on health promotion in order to encourage people be enable decreased risk factors and reduced preventable diseases. The objective of this descriptive research was to study level of nursing competencies on health promotion among nurses which working 3 levels of health care

¹ อาจารย์ประจำคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

* ผู้เขียนหลัก (Corresponding author) e-mail: nisakorn@buu.ac.th

service, eastern region of Thailand. Sample comprised 2,225 professional nurses were recruited by multi-stage random sampling. Research instruments were self-report questionnaires including personal data and health promoting competencies scale which Cronbach's alpha coefficient of .95. Data were analyzed by using descriptive statistics, Independent t-test and One-way ANOVA.

The results revealed that the nursing competencies on health promotion both overall and 5 different themes were assessed as fundamental level. The competency "personal characteristic in health promotion" ($M = 1.60$, $SD = 0.47$) and "Nursing practice in health promotion" ($M = 1.60$, $SD = 0.47$) had higher mean score than the other. Age, working position, and working experience were statically significantly associated with the level of nursing competencies on health promotion ($p < .05$). In addition, level of health care was statically significantly associated with the competency "nursing practice in health promotion management. Therefore, nursing professional organization should enhance the nurses' potential in all levels of health care on all health promotion competency dimensions by certain curriculum or guideline.

Key words: Nursing competency, health promotion, eastern region

ความสำคัญของปัญหา

พยาบาลเป็นบุคลากรที่อยู่ใกล้ชิดผู้ป่วยมากที่สุด ในหน่วยบริการสุขภาพทั้ง 3 ระดับ ตั้งแต่ระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิ ถึงตติยภูมิ โดยให้การพยาบาลและดูแลสุขภาพ ผู้ที่ป่วย ผู้ที่อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อโรค และผู้ที่มีสุขภาพดี ผสมผสานการบริการทั้ง 4 มิติ เพื่อการดูแลสุขภาพทุกระดับ การบริการตามบทบาทของพยาบาล คือ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟู

สภาพ โดยเฉพาะมิติการสร้างเสริมสุขภาพที่เป็น กระบวนการสำคัญในการเพิ่มความสามารถและทักษะของ ประชาชนในการจัดการและดูแลสุขภาพของตนเองให้ดีขึ้น ลดป่วย ลดโรคที่ถือเป็นภาระของสังคมและประเทศชาติ อีกทั้งการสร้างเสริมสุขภาพยังถูกจัดเป็นวาระสำคัญระดับโลกในการประชุมนานาชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 ได้ประกาศ กฎบัตรออตตาวา (Ottawa charter) เพื่อให้ทุกประเทศ ได้นำไปใช้เพิ่มสมรรถนะการควบคุมและดูแลสุขภาพ ตนเองของประชาชนสู่การมีสุขภาพดี (World Health Organization [WHO], 2009) อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสุขภาพจะเกิดประสิทธิผลได้ นั้น พยาบาลจะต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในการจัดการ ปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพ กลวิธีการสร้างเสริมสุขภาพ มีหลัก วิชาการและทักษะในการนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติ รวมถึง มีแรงจูงใจที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือ พยาบาลต้องสามารถบูรณาการความรู้ เจตคติที่มี ต่อการสร้างเสริมสุขภาพ และทักษะที่เหมาะสม เกิดเป็น คุณลักษณะ พฤติกรรมการแสดงออกซึ่งสมรรถนะการ ปฏิบัติงาน

สมรรถนะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้บุคคล สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์การอนามัย โลกและองค์การระหว่างประเทศต่างให้ความสำคัญกับ สมรรถนะของบุคลากรสุขภาพในมิติการสร้างเสริมสุขภาพ ดังจะเห็นได้จากการประชุมขององค์การอนามัยโลก (WHO, 2010) ที่ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญร่วมกำหนดสมรรถนะ หลักการสร้างเสริมสุขภาพและตัวชี้วัดการปฏิบัติบทบาท การสร้างเสริมสุขภาพเพื่อให้ประเทศในแถบเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ได้นำไปเป็นแนวปฏิบัติ สำหรับประเทศ ไทยนั้นสภาการพยาบาลได้กำหนดสมรรถนะของพยาบาล วิชาชีพ 8 ด้าน ประกอบด้วย ด้านจริยธรรม ด้านการปฏิบัติ การพยาบาล ด้านคุณลักษณะเชิงวิชาชีพ ด้านภาวะผู้นำ ด้านวิชาการและการวิจัย ด้านการสื่อสาร ด้านเทคโนโลยี สารสนเทศ และด้านสังคม (สภาการพยาบาล, 2553) ยัง ไม่มีการกำหนดสมรรถนะเฉพาะด้านการสร้างเสริมสุขภาพ ทั้งในภาพรวมหรือแยกแต่ละระดับการบริการสุขภาพ ซึ่ง ในทางปฏิบัติที่เป็นจริงนั้นพยาบาลต้องรับภาระด้าน การพยาบาลดูแลผู้ป่วยและฟื้นฟูสุขภาพมากกว่า การสร้างเสริมสุขภาพโดยเฉพาะพยาบาลที่ปฏิบัติงานบน